



Název modulu	Užití prvků aplikované behaviorální analýzy ve školním prostředí	Kód ABA	Určeno: Pracovníci ŠPZ, ŠPP
<p>Obsah - podrobný přehled témat výuky a jejich anotace</p> <p>Vzdělávací modul „Užití prvků aplikované behaviorální analýzy ve školním prostředí“ se soustředí na objasnění behaviorálních principů ve vztahu k podpoře vzdělávání žáka se speciálními vzdělávacími potřebami.</p> <p>Cílem vzdělávacího modulu je seznámit účastníky s principy aplikované behaviorální analýzy (dále jen ABA) a s možnostmi aplikace těchto principů do prostředí školy. Důraz je přitom kladen na pochopení ABA, jejích nástrojů a na schopnost zakomponovat principy ABA do českého školského systému. První část modulu představuje teoretické základy ABA. Druhá část modulu objasňuje možnosti užití principů ABA ve školním prostředí. Třetí část modulu ABA se soustředí na získání praktických dovedností v zařízeních poskytujících behaviorální intervenci.</p> <p><u>Rozvržení programu je následující:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • 50 hodin teoretický základ <ul style="list-style-type: none"> ○ 5 hodin teoretický vstup do ABA s ohledem na potřeby pracovníků ŠPZ a ŠPP ○ 45 hodin teoretický základ o ABA (obsahově sleduje vzdělávací kurz pro RBT MU) • 32 hodin využití ABA v poradenské a pedagogické praxi • 8 hodin praxe <p><u>Teoretický základ (50 hodin)</u></p> <p>Teoretický základ nejprve objasňuje význam užití ABA v českém školském systému. V prvních 5 hodinách na praktických příkladech zodpovídá otázku proč je užití ABA ve školském systému vhodné a jaký význam má pro pracovníka ŠPZ a/nebo ŠPP postup dle ověřených znalostí o zákonitosti chování. Nedílnou součástí představení ABA je i krátký vstup do historie vzniku behaviorismu a ABA.</p> <p>Následujících 45 hodin se obsahově shoduje se 40 hodinovým vzdělávacím kurzem pro RBT, který realizuje Masarykova univerzita, avšak na základě pilotního ověřování tento teoretický vstup rozšiřuje o 5 výukových hodin v oblastech, které jsou extrémně významné pro práci poradenských pracovníků. Vzdělávací modul tak poskytuje základní teoretické znalosti v oboru ABA a seznamuje s principy učení a chování, které vychází z behaviorismu. Objasňuje příčiny lidského chování ve vztahu k prostředí. Na základě analýzy vysvětluje, proč se určité chování u žáků vyskytuje a jakým způsobem jej lze modifikovat. V průběhu výuky jsou účastníci kurzu seznámeni se základními metodami a technikami učení, ať už při osvojování nových dovedností, upevňování již získaných pozitivních vzorců chování či eliminaci nežádoucího chování. Absolventi prostřednictvím této teoretické části získají dílčí kompetence v oblasti identifikace a měření chování, behaviorálního hodnocení, využití pozitivního posílení při učení nových dovedností, rozvoji komunikačních dovedností, nácviků sebeobslužných dovedností, eliminaci nežádoucího chování či v oblasti etických aspektů behaviorální intervence. Teoretická část bude zakončena testem.</p> <p><u>Konkrétní osnova teoretické části je následující:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Objasnění významu užití ABA v českém školském systému a představení základních principů chování (2 hodiny) • Historie vzniku ABA (2 hodiny) <ul style="list-style-type: none"> ○ Behaviorismus a jeho vliv v psychologii a pedagogice (kořeny, vývoj, současnost) 			



- Seznámení s programem SIMPLE STEPS (1 hodina)
- Úvod do ABA (4 hodiny dle MU)
- Definice a měření cílového chování (4 hodiny dle MU+1 hodina)
 - popis chování v pozorovatelných a měřitelných termínech
 - příprava na sběr dat
 - měření
 - analýza dat
- Postupy při behaviorálním hodnocení (3 hodiny dle MU+1 hodina)
 - identifikace posílení
 - hodnocení preferencí
 - asistence při individuálním hodnocení dovedností
 - asistence při hodnocení funkce chování
 - metody hodnocení funkce chování
- Verbální chování (8 hodin dle MU+1 hodina)
 - analýza verbálního chování
 - srovnání řeči z pohledu lingvistiky a behaviorismu
 - verbální a non-verbální operanty
- Postupy při učení dovedností (8 hodin dle MU+1 hodina)
 - Plány na akvizici dovedností - základní komponenty a příprava
 - Příprava na sezení dle požadavků plánu akvizice dovedností
 - Využití kontingencí při posílení (kontinuální a nepravidelný rozvrh posílení)
 - Odměnový systém
 - Intenzivní učení v jednotlivých krocích
 - Učení v přirozeném prostředí
 - Analýza úkolu a metoda řetězení
 - Tvarování
 - Trénink diskriminace
 - Transfer kontroly stimulem
 - Bezchybné učení
 - Využití promptů a odstraňování promptů
 - Generalizace a uchování dovedností
- Definice problémového chování a jeho redukce (5 hodin dle MU+1 hodina)
 - základní funkce chování
 - základní komponenty behaviorálního plánu pro redukci problémového chování
 - proaktivní strategie
 - alternativní chování
 - reaktivní strategie
- Dokumentace a předávání informací (4 hodiny dle MU)
 - Efektivní komunikace se supervizorem
 - Aktivní vyhledávání supervize v pravidelných intervalech
 - Informování o jiných faktorech, které mohou ovlivňovat klienta
 - Zápis ze sezení pro účely verifikace služby
 - Dodržování právních předpisů při shromažďování, ukládání, přepravě a dokumentaci dat
- Profesní chování a rozsah praxe (4 hodiny dle MU)



- Podmínky supervize behaviorálního technika a jeho role při poskytování behaviorální intervence
- Přijímání zpětné vazby, udržování a zlepšování dovedností behaviorálního technika
- Komunikace se zúčastněnými stranami dle oprávnění
- Udržování profesních hranic
- Zachovávání důstojnosti klienta

Využití ABA v poradenské a pedagogické praxi (32 hodin)

Druhá část vzdělávacího modulu uvádí do problematiky aplikace ABA ve školním prostředí. Vymezuje legislativní rámec behaviorální intervence v českém školském vzdělávacím systému a možnosti spolupráce ŠPZ s behaviorálním analytikem při inkluzivním vzdělávání. Účastníci kurzu se seznámí s metodami ABA a jejich uplatněním při tvorbě Doporučení ŠPZ a IVP. Obeznámí se s využitím strategií ABA při úpravách očekávaných výstupů na základě evaluace dovedností žáka, obeznámí se s rozvojem dovedností, se zadáváním a s plněním úkolů či s hodnocením žáka. Účastníci porozumí vlivu prostředí na chování žáka. Dále si osvojí metodu behaviorálního nácviku dovedností vhodnou pro školení pedagogických pracovníků. Účastníci se obeznámí se specifiky využití ABA při vzdělávání dětí v předškolním a školním věku.

Konkrétní osnova poradenské části je následující:

- Obecné přístupy ABA v poradenské praxi (16 hodin)
 - Legislativa v českém školském systému se zaměřením na aplikaci ABA do české školní praxe
 - Využití ABA v českém školním prostředí
 - Doporučení ke vzdělávání jako nástroj podpory školám k využívání principů ABA
 - Podpůrná opatření a jejich adaptace na ABA
 - Behaviorální metody aplikovatelné do Doporučení ke vzdělávání - vizualizace, motivace, zpevňování, bezchybné učení, využití promptů, řetězení, komunikace, tvarování, párování, ověřování porozumění, aj.
 - Úprava očekávaných výstupů na základě evaluace dovedností žáka, neboli na základě zvládnutých prerekvizitách
 - Využití principů ABA při rozvoji dovedností v jednotlivých předmětech
 - Role pedagoga, asistenta pedagoga, role prostředí v rámci intervence
 - Školení pedagogických pracovníků – behaviorální nácvik dovedností
 - Hodnocení žáků
 - Způsob zadávání a plnění úkolů
 - Možnosti implementace metod a strategií ABA při tvorbě Krizového plánu.
 - Tvorba a realizace Doporučení ze ŠPZ a tvorba a realizace vyhodnocování IVP
- Specifika užití ABA při vzdělávání dětí v předškolním věku (6 hodin)
 - Behaviorální intervence v rámci školního zařízení – oblasti vzdělávání v MŠ
 - Komponenty vzdělávacího programu v MŠ a propojení behaviorální intervence - hodnocení dovedností, stanovení cílů učení, aktivity a instrukce, monitorování pokroku
 - Účast behaviorálního analytika ve vzdělávacím programu



- Specifika užití ABA při vzdělávání žáků ve školním věku (10 hodin)
 - Behaviorální intervence v rámci školního zařízení – oblasti vzdělávání v ZŠ
 - Behaviorální výukové modely: Direct instruction (DI) – přímá výuka, Precision teaching (PT) – přesné učení (SAFMEDS), Personalized systems of instruction (PSI) – personalizované systémy výuky
 - Využití posílení k budování motivace: odměnové systémy, kontingentní kontrakty, Premakův princip, zákon „shody“ a možnost výběru
 - Strategie adresované chování v celé třídě - odměnové systémy, skupinové kontingence

Praxe (8 hodin)

Součástí vzdělávacího modulu je praxe. V této části se vzdělávací modul zaměřuje na získání praktických dovedností v oboru ABA v zařízeních poskytujících behaviorální intervenci. Umožňuje uchazečům pozorovat, zaznamenávat a aplikovat teoretické znalosti a praktické dovednosti v rámci behaviorální intervence. Praxe probíhá pod přímým vedením behaviorálního analytika a je rozdělena do dvou úseků. První se soustředí na observaci a stínování pracovníka vykonávající intervenci v ABA, druhý se soustředí na individuální nácvik dovedností na pracovišti. Výstup tvoří záznam o praxi, který vytváří dané pracoviště, a které obsahuje souhrnné informace o průběhu praxe a o plnění dílčích úkolů účastníka.

Součástí supervidované praxe je vyzkoušení si následujících technik:

- Měření: záznam mandů, frekvence a délka problémového chování nebo záznam jiného chování v rámci akvizice dovedností
- Záznam dat: testy za studena, ABC data, záznam dat do grafů
- Učení dovedností: verbální a neverbální operanty, nácvik mandů, nácvik komentování, využití promptů, bezchybné učení, sebeobslužné dovednosti
- Účastník se dále seznámí s komponenty ABA intervence a s evaluačními materiály VB-MAPP, ABLLS-R nebo EFL

Podmínkou absolvování druhé části vzdělávacího programu je tvorba a realizace Doporučení ze ŠPZ, anebo tvorba, realizace a vyhodnocování IVP na podkladě behaviorálních principů. Součástí podmínky pro absolvování vzdělávacího programu je i získání zpětné vazby k programu.

Celkově tedy vzdělávací modul umožňuje pracovníkům ŠPZ a ŠPP pochopit principy ABA, porozumět základním metodám a technikám měření chování, zpracovávání dat o chování, postupům při učení adaptivních dovedností a strategiím při redukci problémového chování. Dovednost používat behaviorální principy přímo při práci se žáky i v nastavování podpůrných opatření pro žáky se SVP je totiž nezbytnou kompetencí poradenských pracovníků ŠPZ i ŠPP, kteří by měli zvládnout též metodicky vést pedagogy při jejich uplatňování v praxi. Součástí studia jsou nezbytné etické aspekty ABA. Pro podporu výše jmenovaných kompetencí je zařazena též supervidovaná praxe formou stáže na pracovišti realizující ABA při práci s dětmi.

Forma	Teoreticko-praktická	T 50hod.	P 40hod.
<ul style="list-style-type: none"> - Aktivizující výklad - Diskuse plenární i skupinová - Práce ve skupinách - Individuální práce 			



- Stínování / exkurze

Vzdělávací cíl:

- Absolvent si prohloubí profesní kompetence v oblasti užití ABA ve školním prostředí.
- Absolvent bude znát postupy behaviorální intervence ve školské praxi, bude se orientovat v metodách ABA využitelných ve vzdělávání, bude schopen tvorby výukových materiálů na základě znalostí principů ABA.
- Absolvent bude schopen využívat principů ABA při tvorbě podpůrných opatření pro žáky se SVP, resp. při tvorbě, realizaci a vyhodnocování IVP (individuálního vzdělávacího plánu)
- Absolvent bude schopen využívat principů ABA při prevenci rizikového chování žáků, resp. při tvorbě, realizaci a vyhodnocování Krizového plánu pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS.

Hodinová dotace celkem: 90 hodin

Upřesnění cílové skupiny: pedagogický pracovník ŠPZ, školní speciální pedagog

Plánované místo konání: učebny NPI ČR

Jmenný přehled lektorů:

Mgr. Kateřina Chrapková, BCBA

Odborný garant: doplní kmenová činnost NPI

Materiální a technické zabezpečení: dataprojektor, PC, flipchart, fixy, psací potřeby

Vyhodnocení:

Podmínkou pro absolvování je:

- 1) Absolvování písemného testu složeného z otázek vyplývajících z teoretické části vzdělávacího modulu. Minimum pro absolvování je 80 % správných odpovědí z celkového počtu.
- 2) Tvorba, realizace a vyhodnocení jednoho z níže uvedených dokumentů na podkladě behaviorálních principů:
 - a. Doporučení ze ŠPZ
 - b. IVP
 - c. Krizový plán pro prevenci vzniku problémových situací týkajících se žáka s PAS
 - d. Individuálně výchovný plán
- 3) Absolvování praxe a úspěšné zvládnutí měření, záznamu dat a učení dovedností.

Vyhodnocení vzdělávacího modulu ze strany účastníků bude formou skupinové diskuze a formou vyplnění evaluačního dotazníku vzdělávacího modulu.



Použitá literatura:

- BAILEY, J. a M. BURCH. *Ethics for Behavior Analysts*. 2. expanded Edition. New York: Routledge. 2011. ISBN 978-0-415-88030-5.
- BEHAVIOR ANALYST CERTIFICATION BOARD® *Professional and Ethical Compliance Code for Behavior Analysts* [online]. The Behavior Analyst Certification Board®, Inc. (BACB®), 2021. [cit. 2021-06-29]. Dostupné z: <https://www.bacb.com/ethics-information/ethics-codes/>
- BEHAVIOR ANALYST CERTIFICATION BOARD® *Registered Behavior Technician (RBT) Task List* [online]. The Behavior Analyst Certification Board®, Inc. (BACB®), 2017 [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: <https://www.bacb.com/rbt/rbt-task-list/>
- COOPER, J. T. HERON, V. HEWARD. *Applied Behavior Analysis*. Second Edition. Pearson, 2014. ISBN 978-1-292-02321-2.
- Česká odborná společnost Aplikované behaviorální analýzy [online]. © 2016-2021 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: www.csaba.cz
- ČESKO. Zákon č. 561/2004 Sb. In: *Sbírka zákonů*. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).
- ČESKO. Vyhláška č. 14/2005 Sb. O předškolním vzdělávání.
- ČESKO. Vyhláška č. 27/2016 Sb. O vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných
- ČESKO. Vyhláška č. 48/2005 Sb. O základním vzdělávání.
- ČESKO. Vyhláška č. 72/2005 Sb. O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.
- ČESKO. Vyhláška č. 74/2005 Sb. O zájmovém vzdělávání.
- ČESKO. Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. O stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků.
- ČESKO. Nařízení vlády č. 123/2018 Sb. O stanovení maximálního počtu hodin výuky financovaného ze státního rozpočtu pro základní školu, střední školu a konzervatoř zřizovanou krajem, obcí nebo svazkem obcí.
- ČESKO. Nařízení vlády č. 211/2010 Sb. O soustavě oborů vzdělání.
- ČESKO. Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28. Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.
- ČESKO. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Praha: MŠMT. 2021.
- DARDIGOVÁ, J. a W. HEWARD. *Domluvme se*. Kniha o smlouvách dětí a rodičů. Masarykova Univerzita, 2018. ISBN 978-80-210-8900-6.
- DILLENBURGER, K. a C. COYLE. Education for all: The Good Inclusive Game [online]. *Behavioral Interventions*, 34:338–351, 2019 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1002/bin.1671>
- FISHER, W., C. PIAZZA a H. ROANE. *Handbook of Applied Behavior Analysis*. Reprint edition (2014). New York: Guilford Press. 2011. ISBN 978-1-4625-1338-3.
- GRISHAM-BROWN, J., a M. L. HEMMETER. *Blended practices for teaching young children in inclusive settings* (2nd ed.). Baltimore: Brookes Publishing Company. 2017. ISBN 1598576682.
- HULAC, D. a A. BRIESCH. *Evidence-Based Strategies for Effective Classroom Management*. Guilford. 2017. ISBN 9781462531752.
- HUME, K., J. STEINBRENNER, S. ODOM, et al. Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism: Third Generation Review. *Journal of Autism and Developmental Disorders* [online], 51, pp 4013–4032, 2021. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1007/s10803-020-04844-2](https://doi.org/10.1007/s10803-020-04844-2).
- MARKOVÁ, Aneta a Andrea CIBULKOVÁ (ed.). *Užití prvků aplikované behaviorální analýzy ve školním prostředí*. Praha: Národní pedagogický institut České republiky, 2022, ISBN: 978-80-7578-080-5
- NATIONAL AUTISM CENTER. *Findings and Conclusions: National Standards Project, Phase 2: ADDRESSING THE NEED FOR EVIDENCE-BASED PRACTICE GUIDELINES FOR AUTISM SPECTRUM*



DISORDER [online]. Randolph, 2015 [cit. 2021-02-22]. ISBN 978-0-9836494-4-1. Dostupné z: <http://www.nationalautismcenter.org/national-standards-project/phase-2/>
Simple Steps Autism [online]. © 2021 [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: www.simplestepsautism.com
SHEPLEY, C. a J. GRISHAM-BROWN. *Applied Behavior Analysis in Early Childhood Education: An Overview of Policies, Research, Blended Practices, and the Curriculum Framework*. Behavior Analysis in Practice, 12, 235-246. 2019. Dostupné z: doi: 10.1007/s40617-018-0236-x
SUNDBERG, M. *VB-MAPP Verbal Behavior Milestones Assessment and Placement Program: A language and Social Skill Assessment Program for Children with Autism or Other Developmental Disabilities-Guide*. Concord: AVB Press. 2008. ISBN 978-0-9818356-1-7.
VARGAS, J. *Behavior Analysis for Effective Teaching*. Routledge. 2nd Edition, 400p. 2013. ISBN 9780415526807
SKINNER, B. F. *Verbal behavior*. XanEdu. 1957. ISBN 13: 978-0-87411-591-4.
SCHRAMM, R., *The Seven Steps to Earning Instructional Control with your Child* [online]. 2016. [cit. 2016-07-26]. Dostupné z: <http://knospe-aba.com/cms/us/aba-info/aba-articles/the-7-steps.html>
WONG, C., S. ODOM, A., A. HUME a A. FETTIG, *Evidence-Based Practices for Children, Youth, and Young Adults with Autism Spectrum Disorder* [online]. Chapel Hill: FPG Child Development Institute at The University of North Carolina, 2014. [cit. 2021-02-22]. Dostupné z: <http://fpg.unc.edu/sites/fpg.unc.edu/files/resources/reports-and-policy-briefs/2014-EBP-Report.pdf>

Doporučená literatura:

AUBREY C. D. *Bringing out the best in people* [online]. McGraw-Hill Education. 2014. [cit. 2020-4-1]. Dostupné z: <http://www.nationalautismcenter.org/national-standards-project/phase-2/>
CARBONE, V. *Teaching Verbal Behavior to Children with Autism and Related Disabilities*. Unpublished workshop Manual, 2016. In: Tarbox, Dixon et al. *Handbook of Early Intervention for Autism Spectrum Disorders*, Springer, pp.315-340, ISBN: 978-1-4939-0401-3
FISHER, W.W. PIAZZA, C.C., BOWMAN, L.G., a AMARI, A. Integrating caregiver report with a systematic choice assessment. *American Journal on Mental Retardation*, 101, 15-25. 1996. PMID: 8827248.
FISHER, W., C. PIAZZA a H. ROANE. *Handbook of Applied Behavior Analysis*. Reprint edition. New York: Guilford Press. 2014. ISBN 978-1-4625-1338-3.
WILSON, S. D. a S., HAYES. *Evolution and Contextual Behavioral Science: An Integrated Framework for Understanding, Predicting, and Influencing Human Behavior*. Context Press. 2018. ISBN-10: 1626259135



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



Autorem materiálu a všech jeho částí, není-li uvedeno jinak, je kolektiv autorů NPI ČR (nástupnická organizace NÚV, projekt IPs APIV A v letech 2017 až 2022).

Dílo podléhá licenci [Creative Commons CC BY SA 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/) – Uveďte původ – Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní.